

УДК 336.02

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО КОМПЛЕКСНОГО ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВ

Коваленко О.Ю.

*Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського, Миколаїв, Україна
E-Mail: shamaty@mail.ru*

Доведено важливість вдосконалення методичних підходів до проведення комплексного фінансового аналізу підприємств України, яка полягає у посиленні вимог стосовно інформаційного, методологічного й організаційного забезпечення прийняття управлінських фінансових рішень. Проаналізовано сучасні методичні підходи вітчизняних та зарубіжних вчених до комплексного оцінювання фінансового стану підприємств. З використанням цих методичних підходів здійснено комплексне оцінювання фінансово-господарської діяльності підприємства Публічне Акціонерне Товариство (ПАТ) «Миколаївський хлібокомбінат» за 2010 рік. Розроблено практичні рекомендації за результатами проведеного аналізу, які можуть бути застосовані для багатьох підприємств України.

Ключові слова: фінансовий стан підприємства, комплексне оцінювання, методичний підхід, фінансові показники, ранжування, інтегрований показник.

ВСТУП

Управлінські фінансові рішення у сучасних умовах розвитку ринкових відносин потребують комплексного методичного підходу до дослідження об'єкта аналізу, що визначає об'єктивну необхідність формування ефективних методик організації та проведення комплексного фінансового аналізу.

Базою прийняття управлінських фінансових рішень є результати фінансового аналізу. У новітній практиці управління корпоративними фінансами помітні тенденції до домінування методів фінансового аналізу, спрямованих на дослідження об'єкта управління як цілісної системи взаємопов'язаних фінансових відносин. Ці методи засновані на загальних принципах та прийомах фінансового аналізу, але їх використання потребує формування вхідної та вихідної інформаційної бази, адекватної інтерпретації результатів дослідження, що визначається насамперед специфікою завдань, які ставляться сьогодні перед комплексним фінансовим аналізом.

У такій ситуації постає питання щодо узагальнення результатів дослідження окремих фінансових аспектів операційної, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства з метою формування єдиного (інтегрального) показника як індикатора ефективності фінансового менеджменту на підприємстві, що є об'єктом дослідження. Практичне забезпечення такої потреби здійснюється проведенням зведеного дослідження фінансово-господарської діяльності суб'єкта господарювання – комплексного оцінювання фінансового стану підприємств.

Питанням розробки методичних підходів до комплексного оцінювання фінансового стану підприємств присвятили свої праці вітчизняні та зарубіжні вчені:

Г.І. Андреева, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк, В.Г. Когденко, Н.В. Войтоловський, А.П. Калініна, И. И. Мазурова, А.М. Поддєрьогін, Ю.С. Цал-Цалко і ін. Однак важливість вдосконалення методик комплексного фінансового аналізу полягає у

посиленні вимог до інформаційного, методологічного й організаційного забезпечення обґрунтування та прийняття управлінських фінансових рішень щодо фінансування різних видів діяльності суб'єкта господарювання у коротко- та довгостроковій перспективі.

Мета дослідження. Зважаючи на викладене вище, метою статті є вдосконалення існуючих методичних підходів до комплексного оцінювання фінансового стану підприємств та розробка практичних рекомендацій за їх результатами.

1. МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ РАНГУ ФІНАНСОВИХ ПОКАЗНИКІВ І КОЕФІЦІЄНТІВ

Комплексне оцінювання фінансового стану підприємств (КОФСП) – це оцінка підприємств як цілісної системи шляхом узагальнення результатів дослідження окремих фінансових аспектів їх операційної, інвестиційної та фінансової діяльності з метою формування єдиного (інтегрального) показника як індикатора ефективності фінансового менеджменту. Метою КОФСП є ідентифікація фактичних результатів аналізу та обґрунтувати прогнозний тренд розвитку фінансового стану суб'єкта господарювання у коротко- або довгостроковому періодах.

М.Д. Білик у своїй праці [1 с. 561] визначає основні завдання такого дослідження у такій послідовності: 1. майновий стан (*A*); 2. ліквідність та платоспроможність (*L*); 3. рентабельність (*R*); 4. акціонерний капітал (*E*).

Розглянемо порядок визначення рангу фінансових показників і коефіцієнтів на прикладі ПАТ “Миколаївський хлібокомбінат” за 2010 рік (табл. 1).

Таблиця 1

Визначення рангу фінансових показників і коефіцієнтів

Код рядка	Цільові показники	Код показника	Розрахункове значення	Інтервали для ранжування та порядок їх рангу				Ранг цільового показника
				-3	0	1	3	
1	Валюта балансу, тис. грн.	A_1	34 858,8	< 10 000	[10 000; 14 999]	[15 000; 20 000]	> 20 000	3
2	Знос основних засобів, %	A_2	29,47	> 50	[34; 50]	[25; 33]	< 25	1
3	Оновлення основних засобів, %	A_3	56	< 1	[1; 4,9]	[5; 10]	> 10	3
4	Усього за напрямом							7

Продовження табл. 1

5	Майновий стан (ряд. 1 + ряд. 2 + ряд. 3)							7
6	Абсолютна ліквідність (плато- спроможність)	L_1	0,05	< 3	[3; 8,9]	[9; 15]	> 20	-3
7	Поточна ліквідність	L_2	2,8	< 1	[1; 1,24]	[1,25; 2]	> 2	3
8	Фінансова незалежність	L_3	-0,2	< 0,1	[0,1; 0,39]	[0,4; 0,6]	> 0,6	-3
9	Усього за напрямом							-3
10	Ліквідність та плато- спроможність (ряд. 5 + ряд. 6 + ряд. 7)		-	-	-	-	-	-3
11	Рентабельність діяльності, %	R_1	3	< 5	[5; 14]	[15; 25]	> 25	-3
12	Рентабельність власного капіталу, %	R_2	10,22	< 15		[25; 49]	> 50	-3
13	Усього за напрямом				[15; 24]			-6
14	Рентабельність (ряд. 9 + ряд. 10)		-	-	-	-	-	-6
15	Дивідендний вихід, %	Q_1	36,22	< 10	[10; 19]	[20; 50]	> 50	1
16	Цінність акції	Q_2	27	< 0,5	[0,5; 0,99]	[1,0; 2,0]	> 2	3
17	Усього за напрямом							4
18	Акціонерний капітал ряд. 12 + ряд. 13)							4
19	Сукупний ранг підприємства (ряд. 4 + ряд. 8 + ряд. 11 + + ряд. 14)							6

Примітка. Складено автором за результатами фінансового-господарської діяльності ПАТ "Миколаївський хлібокомбінат" 2010 року.

При цьому дивідендний вихід за даними підприємства:
 $(0,037 \cdot 35527000) \cdot 100 / (0,10216 \cdot 35527000) = 36,22\%$. Коефіцієнт цінності акцій (розраховується діленням ринкової ціни однієї акції на дивіденд на одну просту акцію): $1 / 0,037 = 27$. Таким чином сукупний ранг підприємства складає 6 балів.

2. МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ ІНТЕГРОВАНОГО ПОКАЗНИКА

Алгоритм розрахунку інтегрованого показника наступний [2, с. 565; 4; 6, с. 542]:

1. Об'єктом дослідження виступає певне підприємство (наприклад, ПАТ "Миколаївський хлібокомбінат").
2. Формують сукупність цільових показників, які з метою спрощення математичної обробки інформації згруповано в чотири групи по чотирьох напрямках дослідження (табл. 2).
3. Відповідно до цієї сукупності будують матрицю їх вхідних (розрахункових) значень.
4. Будують матриці їх оптимальних та нормалізованих значень.
5. Розраховують інтегрований показник підприємства як середнє арифметичне значення даних матриці нормалізованих показників.

Таблиця 2

Сукупність цільових показників розрахунку інтегрованого показника

		Напрями дослідження			
		Ліквідність	Рентабельність	Ділова активність	Фінансова стійкість
Цільові показники	1 група	Коефіцієнт абсолютної ліквідності	Коефіцієнт рентабельності активів	Коефіцієнт оборотності активів	Коефіцієнт автономії
	2 група	Коефіцієнт швидкої ліквідності	Коефіцієнт рентабельності власного капіталу	Коефіцієнт оборотності кредиторської заборгованості	Коефіцієнт фінансування
	3 група	Коефіцієнт покриття загальний	Коефіцієнт рентабельності діяльності	Коефіцієнт оборотності дебіторської заборгованості	Коефіцієнт забезпеченості власними оборотними коштами
	4 група	Частка чистого оборотного капіталу у покритті запасів	Коефіцієнт рентабельності продукції	Коефіцієнт оборотності власного капіталу	Коефіцієнт маневреності власного капіталу

Примітка: Білик М.Д. Фінансовий аналіз: [навч. посіб., 2-ге вид., без змін.] / М.Д. Білик. – К.: КНЕУ, 2007. – С. 567.

Результати первинної обробки вхідної фінансової інформації щодо об'єкта дослідження (абсолютні значення фінансових показників за визначеними напрямками дослідження) подамо у табл. 3.

Фактичні залишки запасів на кінець року складають 3165 тис. грн., наявність чистого оборотного капіталу – 7832,52 тис. грн. Відповідно частка чистого оборотного капіталу у покритті запасів складає $3165 / 7832,52 = 0,4$. Розрахункові значення цільових показників, які визначаються відповідно до даних вхідної інформаційної бази, формують матрицю значень цільових показників P_{in} (табл. 3).

Таблиця 3

Матриця вхідних значень цільових показників P_{in}

0,0572	0,07	2	0,58
2,08	0,1	7,6	0,63
2,8	0,03	18,45	-0,04
0,4	0,08	3,7	-0,03

Примітка. Складено автором за результатами фінансового-господарської діяльності ПАТ “Миколаївський хлібокомбінат” 2010 року.

У табл. 4 подамо матрицю оптимальних значень цільових показників \bar{P}_{opt} , які визначаються з урахуванням встановлених критеріїв.

Таблиця 4

Матриця оптимальних значень цільових показників \bar{P}_{opt}

0,20	0,1	2	0,5
2	0,15	7,6	0,67
2	0,05	18,45	0,5
1	0,1	3,7	0,5

Примітка. Складено автором за результатами фінансового-господарської діяльності ПАТ “Миколаївський хлібокомбінат” 2010 року.

На основі матриць \bar{P}_{in} та \bar{P}_{opt} формується нормалізована матриця \bar{P}_{in} , що відображує рівень відповідності фактичних значень цільових показників їх оптимальним значенням [3].

Таблиця 5

Матриця нормалізованих цільових показників \bar{P}_{in}

0,29	0,70	1,00	1,16
1,04	0,67	1,00	0,94
1,40	0,60	1,00	-0,08
0,40	0,80	1,00	-0,06

Примітка. Складено автором за результатами фінансового-господарської діяльності ПАТ “Миколаївський хлібокомбінат” 2010 року.

Елемент нової матриці дорівнює відношенню фактичного значення цільового показника до його оптимального значення або 1, якщо таке розрахункове значення цільового показника краще за оптимальне. Середнє значення показників (елементів) матриці дорівнює 0,74. За такої ситуації можна стверджувати, що підприємство забезпечує порівняно адекватне (74%, що вище від середнього рівня) дотримання критеріїв організації фінансово-господарської діяльності за напрямами, що визначені пріоритетними.

Визначення рангу кожного інтервалу – порядок рангу того чи іншого інтервалу має враховувати поточне ринкове положення об'єкта дослідження, цільове його значення, а також специфіку фінансово-господарської діяльності об'єкта дослідження у коротко- та довгостроковому періодах (табл. 6).

Таблиця 6

Приведений ранг підприємства

Рівень інтервалу	Ранг цільового показника	Інтервали сукупного рангу підприємства
Незадовільний	-3	[-30; -6]
Нормальний	0	[-5; 5]
Достатній	1	[6; 19]
Високий	3	[20; 30]

Формою надання кінцевої інформації визначено [5]:

- порядок рангу кожного фінансового показника чи коефіцієнта;
- розрахунок сукупного рангу підприємства – сукупний ранг визначається як сума рангів окремих елементів сукупності цільових показників (відповідно, максимальне значення сукупного рангу становить 30 – добуток кількості цільових показників та максимального рангу), а також приведений ранг підприємства – об'єкта дослідження шляхом його приведення до інтервалу [-3; 3], приймаючи рівнозначними кожен із напрямів дослідження (окремі коефіцієнти в межах напрямів дослідження мають однакову вагу).

Абсолютне значення приведенного рангу підприємства, об'єкта дослідження розраховують за формулою [2]:

$$Z = \alpha_A \sum_{i=1}^n \beta_i^F A_i + \alpha_L \sum_{i=1}^n \beta_i^L L_i + \alpha_R \sum_{i=1}^n \beta_i^R R_i + \alpha_Q \sum_{i=1}^n \beta_i^Q Q \quad (1)$$

де α_i – коефіцієнти ваги напрямів дослідження;

β_{ij} – коефіцієнти ваги цільових показників за окремими напрямами.

Зважаючи на припущення про рівнозначність напрямів дослідження та цільових показників, формула (1) матиме такий вигляд:

$$Z = \frac{1}{4} \sum_{i=1}^3 \frac{A_i}{3} + \frac{1}{4} \sum_{i=1}^3 \frac{L_i}{3} + \frac{1}{4} \sum_{i=1}^2 \frac{R_i}{2} + \frac{1}{4} \sum_{i=1}^2 \frac{Q_i}{2} \quad (2)$$

$$Z = \frac{1}{4} \cdot \frac{7}{3} + \frac{1}{4} \cdot \frac{-3}{3} + \frac{1}{4} \cdot \frac{-6}{2} + \frac{1}{4} \cdot \frac{6}{2} = 0,333$$

Приведений ранг підприємства, що досліджується, становитиме 0,333, що вміщується у проміжок від 0 до 1. Отже, фінансово-економічний потенціал

підприємства, що досліджується, може бути ідентифікований як такий, що вищий від нормального, але нижчий від достатнього рівня відповідно до визначених критеріїв. Крім того, за даними аналізу можна визначити, що основним напрямом подальшого розвитку економічного потенціалу підприємства, як видно із табл. 1, має стати поліпшення ліквідності та рентабельності підприємства, що досліджується (негативний вплив на ранг підприємства – “-3” та “-6”).

ВИСНОВКИ

Специфіка розглянутого алгоритму дає змогу рекомендувати його для застосування у вирішенні специфічних завдань, поставлених перед виконавцями та користувачами комплексного фінансового аналізу, а саме:

1. деталізоване простеження ситуації щодо окремих фінансових індикаторів, які використовуються при дослідженні;
2. формування потенційних напрямів впливу на операційну, інвестиційну та фінансову діяльність підприємства, що досліджується, з метою реалізації його фінансово-економічного потенціалу;
3. ідентифікація слабких місць підприємства, які проявляються у формі незадовільного рівня значень цільових показників, що виступають індикаторами за відповідними напрямми фінансово-господарської діяльності.

Для підприємства ПАТ “Миколаївський хлібокомбінат” та інших підприємств України головною проблемою є низька рентабельність виробництва. Оскільки ця проблема може бути пов’язана з двома причинами: занижена ціна на продукцію та надмірні витрати, можна запропонувати рекомендації щодо поліпшення фінансового стану маркетингового та виробничого характеру:

- позиціонування товару у ринкових сегментах з більш високим рівнем доходу;
- зміни у ціновій політиці у напрямку підвищення цін за рахунок зміцнення конкурентоспроможності продукції та виходу на нові сегменти ринку;
- налагодження системи виробничого обліку та системи відповідальності за відхилення витрат з метою управління витратами та їх зменшення;
- контроль за відповідністю фактичних норм витрат сировини, матеріалів, електроенергії технологічним нормам;
- контроль за відповідністю фактичних цін на ресурси ринковим;
- встановлення прямих зв’язків з постачальниками сировини, зменшення кількості рівнів у системі постачання підприємства;
- зменшення невиробничих простоїв обладнання та персоналу.

Проблема низької рентабельності капіталу може бути вирішена наступним шляхом:

- збільшення власного капіталу за рахунок нерозподіленого прибутку;
- збільшення статутного капіталу;
- залучення позикових фінансових ресурсів, у тому числі банківських кредитів довгострокового характеру;
- емісія облігацій;
- переоцінка основних засобів з метою підвищення їх вартості.

Варто додати, що стійкий фінансовий стан, який характеризується низьким обсягом зобов’язань за наявності значних ліквідних активів також може бути

проблемою для підприємства, оскільки ліквідні активи не забезпечують великого доходу та ефективного розвитку бізнесу. У такому випадку необхідним є залучення позикових фінансових ресурсів та пошук внутрішніх джерел для розширення обсягів діяльності.

Список літератури

1. Білик М.Д. Фінансовий аналіз: [навч. посіб., 2-ге вид., без змін.] / М.Д. Білик. – К.: КНЕУ, 2007. – 592 с.
2. Комплексний економічний аналіз підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу станом на 29.11.11.: http://bief.ru/index.php?option=com_content&view=featured&Itemid=109 : учебник / ред. Н.В. Войтоловский, А. П. Калинина, И. И. Мазурова. - СПб. : Питер, 2009. - 576 с. – (Учебник для вузов).
3. Когденко В.Г. Практикум по экономическому анализу. Учебное пособие / В.Г. Когденко – М.: Перспектива, 2005. – 240 с.
4. Організація і методика економічного аналізу: Навчальний посібник / Автори і уклад. Г.І. Андреева, В.А. Андреева. – Суми : ДВНЗ “УАБС НБУ”, 2009. – 353 с.
5. Фінанси підприємств: Підручник / А.М. Поддєрьогін, М.Д. Білик, Л.Д. Буряк та ін.; Кер. кол. авт. і наук. ред. проф. А.М. Поддєрьогін. – 5-те вид., перероб. та допов. – К.: КНЕУ, 2005. – 546 с.
6. Цал-Цалко Ю.С. Фінансовий аналіз: [підручник] / Ю.С. Цал-Цалко. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.

Коваленко О.Ю. Методический подход к комплексной оценке финансового состояния предприятия / Коваленко О.Ю. // Ученые записки Таврического национального университета имени В.И. Вернадского. Серия: Экономика и Управление. – 2012. – Т. 25 (64), № 1. - С. 58-65

Доказана необхідність удосконалення методических підходів к проведенню комплексного фінансового аналізу підприємств України, которая состоит в усилении требований к информационному, методологическому и организационному обеспечению принятия управленческих финансовых решений. Проанализированы современные методические подходы отечественных и зарубежных учёных относительно комплексного оценивания финансового состояния предприятий. С использованием этих подходов выполнено комплексное оценивание финансовой и хозяйственной деятельности предприятия Публичное Акционерное общество (ПАО) “Николаевский хлеб комбинат” за 2010 год. Разработаны практические рекомендации по результатам проведённого анализа, которые могут быть использованы для многих предприятий Украины.

Ключевые слова: финансовое состояние предприятия, комплексное оценивание, методический подход, финансовые показатели, ранжирование, интегральный показатель.

Kovalenko O.U. The methodical approach to a complex estimation of a financial condition of the enterprise / Kovalenko O.U. // Scientific Notes of Taurida National V.I. Vernadsky University. – Series: Economy and Management. – 2012. – Vol. 25 (64), No. 1. – P. 58-65.

Necessity of improvement of methodical approaches to carrying out complex financial is proved the analysis of the enterprises of Ukraine which consists in strengthening of requirements to information, methodological and organizational maintenance of acceptance of administrative financial decisions. Modern methodical approaches of domestic and foreign scientists concerning complex estimation a financial condition of the enterprises are analyzed. With use of these approaches the Public Joint-stock company (PJC) “the Nikolaev bread combine” for 2010 is executed complex estimation financial and enterprise economic activities. Practical recommendations by results of the spent analysis which can be used for many enterprises of Ukraine are developed.

Key words: financial condition of the enterprise, complex estimation, the methodical approach, financial indicators, ranging, an integrated indicator.

Статья поступила в редакцию 14. 05. 2012 г